

PROBLEME DAYALI ÖĞRENME SİSTEMİNİN HUKUK FAKÜLTESİNDE UYGULANMASI: HUKUK FELSEFESİ VE HUKUK SOSYOLOJİSİ DERSLERİ ÖRNEĞİ

Yard.Doç.Dr. Mustafa YAYLALI*

Özet¹

Bu çalışmanın amacı Probleme Dayalı Öğrenme Sistemini ve Türkiye’de sosyal bilimler alanında uygulanmasını Hukuk Fakültesi örnekleminde değerlendirmektir. Hukuk Fakültelerinde genel olarak klasik öğretim metodolojisi kullanılmaktadır. Küreselleşme sürecine bağlı olarak hem hukuki vakalardaki çeşitlilik, hem de hukuksal kaynaklara başvuru açısından hukuki uygulama alanlarının giderek daha spesifik ve çeşitli hale gelmesi sebebiyle klasik eğitim metodolojisi artık hukuk mesleğinin ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Bu nedenle çalışmamızda PDÖ, klasik öğretim metoduyla kıyaslanarak, bu metodun günümüz hukuk mesleğinin ihtiyaçlarını karşılayan, öğrencilerin pratik yaparak öğrenme sürecini geliştiren bilişsel yaklaşıma uygun bir öğretim metodu olduğu vurgulanacaktır.

Abstract

The purpose of this paper is to introduce Problem Based Learning System, a student-oriented educational method in Turkey and, more in particular, to discuss the advantages it will have at law schools. In general, law schools applying the classical lecture system are not able to meet the de-

¹ mustafayaylali@sehir.edu.tr

Katkılarından dolayı ilk önce Prof.Dr. Macit Kenanoğlu ve öğrencilerim Burak Saygılı, Batucan Alpar ve Mehmet Emre Demirkıran’a teşekkür etmek istiyorum.

H: Hakemli Makale

* İstanbul Şehir Üniversitesi

mands of the legal profession, since the practice areas has become more diverse specific, both in the application of legal sources and the complexity of cases due to globalization. I will therefore argue that in comparison with the classical lecture system, PDÖ is more up to date with current needs in legal profession and offers a cognitive approach that will enhance the practical learning process of the student.

GİRİŞ

Probleme Dayalı Öğrenme Sistemi (PDÖ), öğrencilerin öğrenme sürecine aktif olarak katılmasını öngören “öğrenci merkezli” bir öğretim sistemidir. PDÖ, ilk olarak 1960’lı yıllarda Kanada’da geliştirilmiş olup sonrasında tıp eğitimi veren okullarda kullanılmıştır. Kısa bir süre sonra PDÖ Hukuk ve İşletme Fakülteleri gibi pratik uygulamanın önemli olduğu fakültelerde de yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı PDÖ’yi tanıtmak, Türkiye’de² PDÖ’nün uygulanmış örneklerini değerlendirmek ve özellikle de Hukuk Fakültelerinde PDÖ’nün kullanılmasının faydalarını değerlendirmektir. Genelde, Hukuk Fakültelerinde klasik öğretim metodolojisi kullanılmaktadır. Küreselleşme sürecine bağlı olarak hem hukuki vakalardaki çeşitlilik hem de hukuksal kaynaklara başvuru açısından hukuki uygulama alanlarının giderek daha spesifik ve muhtelif hale gelmesi nedeniyle klasik eğitim metodolojisi artık hukuk mesleğinin ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Bu nedenle çalışmamızda PDÖ, klasik öğretim metodolojisiyle kıyaslanarak, bu metodun günümüzün hukuk mesleğinin ihtiyaçlarını karşılamaya uygun bir öğretim metodu olduğu anlatılacak ve öğrencinin pratik yaparak öğrenme sürecini geliştiren bilişsel yaklaşım önerilecektir.

İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde İngilizce olarak verilen Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi derslerinde kullandığımız PDÖ sisteminin uygulamasından bahsetmeden önce, PDÖ’nün dayanmış olduğu felsefi temeli özet olarak ifade etmek isterim. John Dewey ve Richard

---

2 Bu metodun İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde uygulandığını belirtmeliyim. Dolayısıyla İstanbul Şehir Üniversitesi’ndeki uygulama, Türkiye’de yeni ortaya çıkmış değildir.

Rorty'nin felsefi görüşleri, bu öğrenme sisteminin dayandığı felsefi temeli oluşturmaktadır. John Dewey ve Richard Rorty, PDÖ'nün iki temel bileşeni olan probleme yönelmenin ve grup münazarasının, öğrenme sürecinin daha yeterli bir hale gelmesine nasıl katkı sağladığını açıklamaktadır.

PDÖ üzerine detaylı olarak yapmış olduğumuz araştırmalarda sistemin daha çok “problem” ve “grup münazarası” üzerine yoğunlaştığı görülmüştür. Bu bağlamda Maastricht Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki örneklerden bahsedilerek, bu metodun orada nasıl uygulandığı ve öğrenme sürecinin tam olarak nasıl gerçekleştiği anlatılacaktır.³ Böylelikle PDÖ'nün uygulanmasına dair tecrübeler ışığında bu metodun pratikte nasıl uygulandığı ve uygulama sırasında oluşabilecek zorluklar örneklenerek açıklanacaktır.

Probleme Dayalı Öğrenme Sistemi Nedir?

Problem Dayalı Öğrenme Sistemi, ilk olarak 1960lı yıllarda Kanada'daki tıp fakültelerinde geliştirilmiştir.⁴ PDÖ, pratik odaklı yaklaşıma yönelik giderek artan ihtiyaçlara dair klasik eğitim sistemine bir cevaptır. Klasik öğrenme sistemi; genel olarak öğretim üyesi merkezli olup, öğrencilerin bilgilenme sürecinden ziyade, bilginin aktarımına ve öğrenciler tarafından pasif olarak alınmasına odaklanmaktadır.

Bilgilenme süreci, öğrencilerin öğrenme süresi boyunca aktif katılımını gerektirmektedir. Bu nedenle de öğretim üyesi merkezli yaklaşımdan öğrenci merkezli yaklaşıma geçilmesi doğal olarak zorunluluk arz etmektedir. Öğrencilerin bilgiyi alan ve elde ettikleri bilgiye pratikte başvuran konumda olmalarından dolayı öğrenciler üzerinden gelişen öğrenme sürecini ön planda tutmak makul ve mantıklı bir durumdur.

---

3 Erik Driessen, Cees Van Der Vleuten, 'Matching Student Assessment to Problem-Based Learning: Lessons from Experience in a Law Faculty', *Studies in Continuing Education* 22, no. 2 (2000): 235-248.

4 John R. Savery, 'Overview of Problem-Based Learning: Definitions and Distinctions', *Essential Readings in Problem-Based Learning: Exploring and Extending the Legacy of Howard S. Barrows* 9 (2015): ss.10-12.

Klasik eğitim sistemindeki hata, öğrenciyi her şeyi öğrenmeye zorlayıp, öğrencinin edindiği bilgiyi uygulayacağı gerçek durumun tespitini yapmaksızın bilgileri ezberle tekrar etmesine yol açmasıdır. Böylelikle klasik eğitim sisteminde öğrenilen bilgi, bilginin uygulanması gereken bağlamdan koparılmıştır. Halbuki bilgi, sadece elemeden geçirilip somut olaya uygulanabildiğinde anlam kazanmaktadır.

Dewey'in teorisine göre bilgilendirme süreci iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada, sorun ortaya çıkartılır ve analiz edilir. İkinci aşamada ise elde edilmiş olan bilgi grup ortamında tartışılıp bu bilgi sindirilerek öğrenilir. PDÖ'de öğrenme sürecinin kavramsal kısmı, problemin tartışılmasının yanı sıra problemin tespiti ve analizini de ortaya çıkarmaktadır.

PDÖ'nün adeta askılığa benzer bir fonksiyonu bulunmaktadır. PDÖ, bilginin askılıktaki uygun kancaya asılmasını sağlar.⁵ Açıkça söyleyecek olursak, PDÖ sahip olunan bilginin nasıl ve nerede kullanılacağına dair rehberlik eden bir öğrenme sistemidir. Bir bakıma sorunu tespit edip analizini yaparken, kişi adeta kendi 'askılığını' oluşturup sahip olduğu bilgileri organize etmektedir. Bu durum sahip olunan bilginin depolanmasını sağlamaktadır. PDÖ'nün bilişsel hedefi, soyut bilginin somutlaştırılarak gerçeğe yaklaşmasına katkıda bulunmaktadır.

Önceden de belirtildiği üzere PDÖ, Dewey'in öğrencinin ideal (optimum) seviyede bilgiyi ancak o bilginin öğrenme sürecine aktif olarak katılmasıyla kazanabileceği kabulü üzerine gelişen öğrenme sistemi teorisi ile oluşmuştur. Dewey'in görüşünün bilişsel hedefi, öğrencilerin bilgiyi öğrenirken öğrenme sürecine etkili olarak katılmasını ve öğrencinin asıl hedefine ulaşmasını sağlamaktır.⁶

Dewey, PDÖ'nün esasını kısaca şu şekilde açıklamıştır: "Yaşanmış bir deneyim daha önceden aşına olunmayan bir alanı ortaya çıkartmazsa çeşitli düşünceleri tetikleyen sorunlar da ortaya çıkmaz. Güncel tecrübelerden ortaya çıkan durumların, sorunların kaynakları olarak kullanılması, klasik eğitim sisteminden deneyime dayalı eğitim sistemine geçişi sağlamaktadır. Çünkü klasik eğitim

---

5 Laeora Berkson, 'Problem-Based Learning: Have the Expectations Been Met?,' Academic Medicine 68, no. 10 (1993): S79-88; Barbara J. Duch, Susan E. Groh, and Deborah E. Allen, 'Why Problem-Based Learning,' The Power of Problem-Based Learning, 2001, ss. 3-11.

6 John Dewey, Experience and Education (New York: Simon&Chuster, Touchstone edition, 1997).

sisteminde sorunlar, öğrenciler tarafından değil dışarıdan belirlenmektedir. Bununla birlikte gelişim, zihinsel egzersizlerinin üstesinden gelmenin zorluğuna bağlı olarak gerçekleşir. Bir kez daha belirtmek gerekirse, iki önemli gerçeği eşit öneme sahip görmek eğitimcinin sorumluluklarındandır. Bu iki önemli gerçek ise şunlardır: İlk olarak, sorunlar güncel tecrübelerin sahip olduğu koşullardan oluşmalı ve bu durum öğrencinin anlayabileceği ölçüde olmalıdır. İkincisi ise öğrencilerde bilgi edinilmesi ve yeni fikirlerin üretilmesi için aktif araştırma isteği uyandırmasıdır. Bu yollarla elde edilen yeni bilgiler ve yeni fikirler, yeni sorunların ortaya çıkaracağı ilerideki deneyimlerin temelini oluşturacaktır.⁷

Klasik öğretim sistemi sadece gerekli bilginin verilmesini amaçlarken, PDÖ ise bilginin somut olaylarda etkili bir biçimde kullanılmasını amaçlamaktadır. Diğer bir ifadeyle, John Dewey'e göre bilginin somut olayda kullanılabilmesi için bilgi, bilişsel olarak öğrenilmelidir.

PDÖ, daha önceden de belirttiğimiz gibi bir grup içinde tartışarak sorunların çözülmesine dayalı bir sistemdir. PDÖ, John Dewey'in tasarladığı liberal yenilikçi eğitim sisteminden ortaya çıkmış olmakla birlikte, sonradan PDÖ üzerinde Richard Rorty'nin⁸ de görüşleri etkili olmuştur. PDÖ temel olarak iletişim kurarak ve sorunları çözerek öğrenme düzenine dayalıdır. Fakat iletişim kurma ve sorunları çözme, kendisini klasik eğitim sisteminden ayıran daha etkili bir öğrenme sürecine nasıl katkıda bulunmaktadır?

John Dewey'e göre; problem çözümü, bilişsel yaklaşıma zemin hazırlar ve konunun algılamasını daha etkinleştirir. Dewey'in de söylediği gibi "... dersin konusunu sistematik ve ilmi biçimde sunan, konuya dair olguların ve güncel, toplumsal uygulamaların tanıtılması yoluyla açıklayan bir eğitim modeli ilke olarak benimsenmelidir. Bu metoda bağlı bir eğitim; sadece bilginin anlaşılmasına yönelik en kesin yol değildir, ayrıca öğrencilerin günümüz toplumunun ekonomik ve endüstriyel sorunlarını sağlam bir şekilde anlayarak bir süreç çerçevesinde ilerlemelerini sağlayan bir durumdur."⁹

---

7 a.g.e., 79.

8 Richard Rorty, 'Universality and Truth', Rorty and His Critics, 2000, ss. 1-30.

9 Dewey, Experience and Education, s. 80.

Esas fikir, öğrencilerin belirli bir bilgiye nasıl ve nerede başvuracaklarını öğrenme ile bilginin konuyla ilgili olacak biçimde hayat kazanmasıdır. Söz konusu psikolojik süreç şu şekilde açıklanabilir: “aynı bilişsel yapı, konuya hakim kişilerin bahsi geçen meseleyi kesin olarak yeniden hatırlamasına olanak vermekte ve ayrıca verilen bilgilerden, sözü edilen durumlardan amaca doğru hemen yol almasına imkan vermektedir. Planlar bütünü olarak adlandırılabilir olan bu bilişsel yapı, sorunu çözecek olanların belirli edimleri gerektirecek şekilde ve bir tasnif dâhilinde meseleyi tanımlarına olanak sağlamaktadır. Bunun anlamı, sorunu çözecek olan kişinin net biçimde konuda mündemiç olan benzerlikleri ve konuya dair edimlerdeki yakınlıkları göz önünde bulundurarak meseleyi bir grup içerisinde sınıflandırabilmesidir. Profesyonel olmayan ve uygun planlara sahip olmayan yöntemlerle meselenin yapısı tanınmamakta ve hatırlanamamaktadır, bu nedenle meseleyle yüzleşen araç-amaç analizleri gibi genel anlamda sorunu çözmeye dönük stratejilerin kullanımı gereklilik arz etmektedir”.¹⁰ Sorunu, meseleyi belirlemek PDÖ’nün öğelerinden birini oluştururken bir taraftan da iletişim ve teorik bulguların uygulanışını pekiştiren öğrenme, sürecin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. İlerleyen paragraflarda bu durumun pratikte nasıl geliştiği gösterilecektir. Şu aşamada PDÖ’nün iletişim unsurunun görselleştirme sürecini nasıl güçlendirdiğini ve desteklediğini belirtmek yeterli olacaktır.¹¹

Grup içi müzakereler, soyut bilgilerin pratik durumlarda görünür hale gelmesini teşvik ederek; maddi olaylar vasıtasıyla sözkonusu bilginin nerede uygulanacağı ve nerede uygulanmayacağı konusundaki sınırı tesis eder. Nitekim maddi vak’a veya mesele, bilginin hayat kazandığı sınırları meydana getirir. Öyle ki soyut bilgi, pratikte uygulanmadığı için tatbik edilebilir içerikten yoksundur.¹²

Sweller’in açıkladığı gibi, “PDÖ aynı zamanda grup içi birlikte çalışmayı pekiştirmektedir. Esasen hukuk okullarında grup çalışmasının temel bir beceri olarak öğretilmesi, alışık olunan bir durum değildir; ancak grup çalışmasına aktif olarak katılabilme vasfının kazanılmasının hem avukat

10 John Sweller, ‘Cognitive Load during Problem Solving: Effects on Learning’, *Cognitive Science* 12, no. 2 (1988): 259.

11 G. T. Norman and Henk G. Schmidt, ‘The Psychological Basis of Problem-Based Learning: A Review of the Evidence’, *Academic Medicine* 67, no. 9 (1992): 557–565; John R. Savery and Thomas M. Duffy, ‘Problem Based Learning: An Instructional Model and Its Constructivist Framework’, *Educational Technology* 35, no. 5 (1995): 31–38.

12 Duch, Groh, and Allen, ‘Why Problem-Based Learning’; Savery, ‘Overview of Problem-Based Learning’.

büroları hem de diğer alanlar başta olmak üzere gelecekteki profesyonel hukukçular açısından giderek daha önemli hale geleceği yönünde belirtiler vardır".¹³

Dewey ise, konu hakkındaki görüşlerini özet olarak şöyle ifade etmektedir: "Planlar bütünü olarak adlandırılabilir olan bu bilişsel yapı, sorunu çözecek olanların belirli edimleri gerektirecek şekilde ve bir tasnif dâhilinde meseleyi tanımlarına olanak sağlamaktadır. Bunun anlamı, sorunu çözecek olan kişinin net biçimde konuda içkin olan benzerlikleri ve konuya dair edimlerdeki yakınlıkları göz önünde bulundurarak meseleyi bir grup içerisinde sınıflandırabilmesidir. Profesyonel olmayan ve uygun planlara sahip olmayan yöntemlerle meselenin yapısı tanınmamakta ve hatırlanamamaktadır, bu nedenle meseleyle yüzleşen araç-amaç analizleri gibi genel anlamda sorunu çözmeye dönük stratejilerin kullanımı gereklilik arz etmektedir. Nitekim PDÖ yöntemlerinin kullanılması ile zemini hazırlanan bilişsel gelişim, öğrencilerin sorunu çözmeye çalışırken gelişim katetmesine olanak sağlamaktadır".¹⁴

PDÖ'nün Hukuk Fakültelerinde Uygulanışı

PDÖ ile tanışmam, Maastricht Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde, söz konusu metodolojinin Hukuk Fakültesi'nde uygulanışına dair başarılı bir tanıtımı izlememle oldu. Sınıfların küçüklüğü ve öğretim metodundaki interaktiflik, başlangıçta bana ortaöğretim kurumu izlenimi verdi.¹⁵ Fakat öğrencilerin sorumluluğuna ve aktif katılımına yönelik vurgu, neticede lise ortamına pek benzemeyen bir durum olduğunu gösterdi.¹⁶

Esas olarak, PDÖ, öğrenmenin başarıyla tamamlanmasına yönelik, kritik öneme sahip birkaç öge üzerine kuruludur, bunlardan biri bilginin kendine has bir şekilde elde edilmesidir. Bu da PDÖ'nün neden mutlak olarak akademisyenlerin salt öğretilmelerine dayanmak yerine akademisyen-

13 Sweller, "Cognitive load during problem solving", 259.

14 Sweller, 'Cognitive Load during Problem Solving', 259.

15 Driessen, Van Der Vleuten, 'Matching Student Assessment to Problem-Based Learning'.

16 Julie Macfarlane and John Manwaring, 'Reconciling Professional Legal Education with the Evolving (Trialless) Reality of Legal Practice'(2006), Journal of Dispute Resolution 1 (n.d.): 253; Julie Macfarlane and John Manwaring, 'Using Problem-Based Learning to Teach First Year Contracts'(1998) 16; Journal of Professional Legal Education 2 (n.d.): 271.

lerin rehberliği ile öğrencilerin bilgi ve birikimin esasına yönlendirilmesine dayandığını açıklamaktadır. Nitekim akademisyenin görevi her şeyi tek tek öğretmek değil, meselenin ön analizi esnasında belirlenmiş öğrenme hedefleri olarak tanımlanabilecek bir program aracılığıyla öğrenciye rehberlik etmektir. Bu konu şöyle açıklanmaktadır: “Akademisyen, PDÖ metodunda geleneksel didaktik rolde değil, kolaylaştırıcı ve hazırlayıcı roldedir”.¹⁷

Bu sistemde akademisyenlerden çok öğrencilere sorumluluk yükleyen bir pedagojik süreçten söz edilmekle birlikte devamında akademisyenlerin sorumluluğu dile getirilmekte ve bu mes’uliyetin unsurları kısaca şöyle ifade edilmektedir: “Öğretim elemanları, öğrencilerin gelişim sürecini değerlendirmek amacıyla –bazen takip edilen yol veya yollar hakkında tavsiye ve yorumda da bulunarak– düzenli biçimde toplanır. Bu metotta hem geleneksel didaktik eğitim programına göre öğrencilerin net biçimde daha fazla sorumluluk almasını gerektiren bir eğitim felsefesi, hem de öğretim elemanlarının spesifik bir konunun ihtisaslaşmış uzmanı rolünden ziyade bir tür yansıtıcı ve sorunu çözmeye danışman rolünde olduğu, meselenin çok boyutlu ve açık uçlu niteliği söz konusudur. Bu rol, özellikle Hukuk Fakültesi’nde bir öğretim elemanından geleneksel olarak beklenenden oldukça farklı pedagojik vasıfları gerektirmektedir”.¹⁸

Tipik bir PDÖ sınıfı en fazla onbeş kişiden oluşur ve süreç problem analizi ile başlar. Söz konusu problem, araştırmanın yürütüleceği çerçeveyi oluşturur.¹⁹ Sadece neyin bilindiğine odaklanmak yerine öğrenciye kılavuzluk eden bir rehberin başkanlık ettiği beyin fırtınası aracılığıyla problemin analizinin yapılması ve bu şekilde meselenin ele alınması dolayısıyla beyin fırtınası evresi önemli aşamalardan biridir. Öğrenciler, neticede beyin fırtınası aşamasında sorunu çözmek için ihtiyaç duydukları bilgiye yönlendirilirler. Bir soruna odaklanmanın ve sorular üzerine beyin fırtınası yapmanın özelliği, soyut bilgileri almaktan oldukça farklıdır. “Öğrenme hedefleri” olarak kapsamı içinde yer alan sorun ve konuyla ilgili ortaya çıkan sorular, yukarıda da belirtildiği gibi bir tür düzenleme ve biçimlendirme süreci olarak görülebilir. Bu da PDÖ’nün temelini oluşturur; çünkü söz konusu bilişsel süreç, öğrencilerin tarafından sorunu çözmeye yöneldikleri anda başlar.

---

17 Macfarlane and Manwaring, “Using Problem-Based Learning to Teach First Year Contracts.”, s.271

18 a.g.e., 273–75.

19 Moust, Berkel, ve Schmidt, “Signs of erosion”, 671.

Beyin fırtınası sırasında ortaya çıkan sorulara öğrenme hedefleri denmektedir ve öğrencilerin de öğrenme hedeflerine göre öğrenmeye başlamaları beklenmektedir.²⁰ Öğrenme hedefleri, öğrencileri soyut materyal aracılığıyla yönlendirse de elde edilen bilginin öğrenciler tarafından uygulanabilecek olan usulünü de öğreterek kılavuzluk etmektedir. Buna ek olarak sorunun çözümü için uygun görülmeyen bilgiler de böylelikle işlenmeyecektir. Buna göre akademisyenin bu aşamadaki görevi, öğrencilere rehberlik etmesi için belirlenmiş materyal aracılığıyla sorunlara ilişkin öğrenme hedeflerini göstermektedir. Bir bakıma öğrenme sürecinde başarı için belirlenmiş net bir hedef vardır. Ayrıca beyin fırtınası sırasında ortaya çıkan soruların, ilk görüşte konularla alakasız görünmesine rağmen önemli oldukları ortaya çıkabilecektir. Dolayısıyla beyin fırtınası evresinin mümkün olduğunca açık tutulması büyük bir öneme sahiptir.

Probleme dayalı öğrenme yönteminde akademisyenin öğrenme sürecine aktif olarak katılması, vurgunun akademisyenden ziyade öğrencilere yapılması açısından önemlidir. Akademisyenin yardımı ve kolaylaştırıcılığı müzakere sürecinde belirli konuların tartışılmasını izlemeyi kapsamaktadır. Akademisyen, bilinçli olarak eğitim sırasında merkezde yer almamalıdır. Akademisyenin dikkatsizce aktif rol alması, öğrenme sürecini olumsuz etkileyecektir. Nitekim bir sonraki paragrafta da belirtileceği gibi İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki ilk tecrübe de öğrencilerin bilgilerini yeterince aktaramadıkları gerekçesiyle öğrenciler, akademisyenin pasif rolde kalmaması gerektiği yönündeki ısrarlı bir tutum sergilemişlerdir. Bundan dolayı sistemin sürüncemede kalması için sorun merkezli öğrenme sisteminde akademisyenin pasif rolde kalması önemlidir.

Probleme dayalı öğrenme sistemindeki diğer bir önemli unsur da elbette sorunun varlığıdır. Bu öğrenme sistemi; grup içi münazarada sorun hakkında analiz yapmaya, öğrenme hedefinin özünü almaya, öğrenme hedefleri üzerinde araştırma yapmaya ve tartışma sonucu ortaya çıkan yaklaşıma odaklanmaktadır. Sorun hakkındaki ön tartışma da sorun dayalı öğrenme sisteminde oldukça önemlidir.

Öğrenme süreci, tartışma öncesi aşamada bir meselenin sindirildiği, görselleştirildiği ve öğrenciler tarafından çözüm bulunmaya çalışıldığı aşamada başlamaktadır. Bunu yaparken de sorular

---

20 Sweller, "Cognitive load during problem solving".

ve ileriye yönelik konular belirlenmektedir. Sorun hakkında kolektif olarak yapılan beyin fırtınası da hem öğrencilerin aktifliğini ve sorumluluğunu sağlamlaştırmakta hem de takım çalışması duygusunu harekete geçirmektedir.

Modern hukuk uygulamalarında takım çalışmaları ve sorun merkezli metodolojilerin artış göstermesine ihtiyaç vardır. Çünkü hukukun iş dünyasında baktığı birçok dava, sadece soyut bilgi ile çözüm bulunabilecek basit sorunlar değildir. Bu nedenle grup yönetimi ve grup koordinasyonu ile birlikte ilgili konuyla alakalı sorunlara bakarak bu konuların saptanmasının ve çözüme kavuşturulmasının yönetimi süreci, modern hukuk uygulamasında asıldır. Çünkü hukuksal iş dünyasında gelen davalar kompleks ve kapsamlıdır, dolayısıyla bu davaları ele almak uygun bir anlayış gerektirmektedir. Bu nedenle PDÖ, yalnız bilgiyi kullanmaya ve sürecin bilişsel yönüne temel oluşturan öğrenme sürecini geliştirmeye yardım etmekle kalmayıp; aynı zamanda hukuk öğrencilerini, avukat bürolarının ötesinde, mahkemeler ve akademi de dâhil olmak üzere günümüzde genel olarak ihtiyaç duyulan hukuk uygulamalarına ilişkin olarak pratik zekasını geliştirmeye zorlamaktadır.

PDÖ'nün en önemli yönü, sınıftaki müzakereler sırasında ortaya çıkan soruları cevaplandırmak için gerekli araştırmanın yapılmasıdır. Nitekim metodolojinin bilişsel yönü - yukarıda da açıkladığımız üzere- müzakere ve dolayısıyla iletişim yoluyla geliştirilir. Bunun nedeni de basit biçimde soruyu cevaplamanın yetersiz oluşu; toplanan bilgilerin grup ortamında tartışılmasının, toplanan bilginin yararlılık çerçevesinin öğrenciler tarafından belirlenmesi ve göz önüne serilmesine yardımcı olunmasının, öğrenme hedefleri bağlamında ilgili soruların cevaplandırılması ve bu bilgilerin karşılık bulması açısından temel anlamda faydalı olmasıdır. Bu sistemin önemli özelliği ve klasik sistemden farkı, soyut bilgiler üzerine kurulu olmaması; dolayısıyla tatbik edilebilirliğinin ve yararlılığının sorgulanabilir ve muhakeme edilebilir olmasıdır.

Bu sistemde sorun, öğrenme hedefleri ile çözülecek ve grup, müzakerenin sonunda yeni bir rehber seçerek öğrenme hedefleriyle tespit edilmiş yeni bir problemi analiz etmek üzere ilerleyecektir.

İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi (LAW 210 ve LAW 209) Dersleri PDÖ Uygulaması

İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi, PDÖ'yi Fakülte genelinde uygulamak yerine seçilmiş bir derste deneme amaçlı olarak uygulamıştır. Dolayısıyla bu başarılı örnek, üniversite geneline yayılmamıştır. Hukuk Fakültesi'nin kurucu Dekan'ı, Hukuk Fakültesi'nde PDÖ'nün uygulanması projesini desteklemişlerdir. 2014 yılının bahar dönemindeki Hukuk Felsefesi derslerinde ilk defa PDÖ, uygulanmaya başlanmıştır.

PDÖ'yi İngilizce olarak işlenen Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi derslerimizde uyguladığımızda, teorilerin soyut unsurlarının sınıfta tartışılmasının ve teorilerin güncel sorunlara uygulanmasının öğrenciler açısından teorilerin somutlaşmasına katkıda bulunduğunu tespit ettik. Bu nedenle; Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi derslerinin soyut karakterine rağmen, teorilerin pratiğe nasıl uygulanacağını tartışılması, öğrencilerin zihinlerinde teorilerin somutlaşmasına büyük katkı sağlamıştır.

Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi derslerinin sorunlarından birisi de bu derslerde öğrenilen teorilerin pratiğe uygulanmasının zorluğudur. Özellikle Hukuk Felsefesi dersi teorinin pratiğe uygulanabilirliği açısından en zor derslerden birisidir. Hukuk Felsefesi dersi, kendi alanında oldukça soyut bir ders olarak kaldığından PDÖ'nün Hukuk Felsefesi dersinde uygulanması halinde daha karışık bir durum ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte Hukuk Felsefesi dersinde PDÖ'nün uygulanması, soyut konuların anlatımında, somutlaştırılmasında ve örneklendirilmesinde başarıyı yakalamamıza vesile olmuştur. Nitekim öğrenciler, öğrenilen bilgiyi somutlaştırıp kolayca yeni bilgiler türetebilmektedir.

PDÖ'yi uygulamaya ilk kez İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde verilen Hukuk Felsefesi derslerinde başladık. PDÖ'yi somut duruma uyarlarken sadece dersin genel koşullarını göz önünde bulundurmamak. Öğrencilerin genel durumunu da PDÖ'yi somut duruma uyarlarken göz önünde bulundurduk. Genellikle Türk öğrenciler, Avrupalı/ Batılı öğrencilere kıyasla derse katılım konusunda pasiflerdi. Bu durumu değiştirmek amacıyla öğrencilerin doğrudan problemler üzerinden analiz yapılmasını içeren anlama metodundan ziyade sorunları zihinde canlandırma ile analiz yapılmasını içeren anlama metodunu tercih etmelerini sağladık. PDÖ'de Türk öğrencilerin durumunu

gözeterek yapılan bu değişiklik dahi Türk öğrencilerin derse katılımını arttırmak konusunda yeterli olmadı. Bu nedenle normalde öğrencilerin kendilerinin kararlaştırması gereken öğrenme hedeflerini biz belirleyip öğrencilere sunduk. Bu durumun nedeni de öğrencilerin derste öğrenilen bilgilere ve sorunlara daha kolay odaklanmalarını sağlamaktır.

PDÖ'yi uyguladığımız ilk dönemimizde, öğrenciler proaktif bir yaklaşıma sahip olmadıklarından dolayı PDÖ'ye karşı ilk başta gönülsüz bir tutum sergilediler. Ancak kısa zaman içinde PDÖ, gerçek bir başarı ile sonuçlandı. Hukuk Felsefesi dersi, diğer derslere göre daha soyut ve anlaşılmaz bir alan olmasına rağmen, PDÖ ile birçok öğrenci derste tartışmalara katılabildi. Tartışma boyunca öğrencilerin problem merkezli yaklaşımı kullanmaları, oldukça soyut olan teorileri anlamalarına yol açtı. PDÖ'yi uygulamamıza adapte olunmasına rağmen sunulan öğrenme hedefleri belli bir problemle alakalıydı. Aradaki tek fark, öğrencileri problemi kendi başlarına çözmeleri için bırakmak yerine onlara öğrenme hedefleri koyulmasıdır.

Uygulamada grupların başında bir lider öğrenci bulunmaktadır. Öğrencilerin karakteri, öğrenme hedeflerine ulaşılması sırasında dersin gerçek anlamda işleyişini önemli oranda belirlemektedir. Bazı öğrenciler, derste liderlik vasıflarını göstererek sınıfın genel performansının olumlu yönde önemli oranda gelişim göstermesine sebep olmaktadır. Eğer öğrenciler derste aktif değilse, akademisyenin dersin işleyişinin devamı için devreye girmesi gerekmektedir.

Gruplar arası uyumun sağlanması ve tartışmada ulaşılan bilgilerin diğer gruplardaki öğrenciler arasında eşit olarak paylaşılması amacıyla bir öğrenci, grup tartışmasında ulaşılan bilgileri düzenleyip rapor etmektedir. Ancak bu durum bazı öğrenciler tarafından suistimal edilebilmektedir. Bazı öğrenciler bu raporları okumanın sınavları geçmek için yeterli olduğunu düşünüp sadece bu raporlara çalışmaktadırlar.

PDÖ ile ilgili bu örnek olayda uygulamış olduğumuz diğer bir yöntem ise öğrencilerin derse katılımını sağlamak ve dikkatlerini çekmek amacıyla öğrencilerin performanslarının öğretim elemanı tarafından takip edilmesi yöntemidir. Genellikle öğrencilerin derste içlerine kapalı olmalarından dolayı öğrencilerin ders performansının takip edilmesi ve bu ders performansının notlandırılıp aldıkları

notun bilgisayar sistemi üzerinden açıklanması yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntemin uygulanması, öğrencilerin genelinde olumlu etkilere yol açıp derse genel katılım oranını arttırmıştır. Öğrenciler, bilgileri dersten önce öğrenmenin ve derse katılımın önemini farkına daha çok varmışlardır. Dahası, derse katılım performansı; devamlılık, derste söz alma ve derse katkı sağlama gibi kriterlere dayandığından dolayı öğrenciler, ders performanslarının takip edilmediği döneme kıyasla kendilerini değiştirmeye ve derse katılmaya daha isteklidirler. Birçok çekingen öğrenci, dersin öğrenme elemanından derse katılım konusundaki korkularını yenmelerini sağlamak için yardım istemişlerdir. Öğrenci üzerinde zorlayıcı güce sahip olan performans takip yöntemi, dersi alan öğrenciler üzerinde bu türde olumlu etkilere neden olmuştur.

Hukuk Felsefesi'nin diğer derslere oranla daha soyut karakterine rağmen, çoğunluğunu İngilizce akademik makalelerin oluşturduğu kaynakların anlaşılması ile ilgili öğrencilerden gelen geri bildirimler, eskiye oranla daha olumlu yöndedir. Grup tartışması sistemi ve öğrenme hedefleri merkezli yaklaşım, öğrencilerin derse odaklanmasına ve bilgileri özümseyip buna göre fikir inşa etmesine yardımcı olmaktadır. Bu yöntemle bilgiler özümseyip ilerleyen zamanlarda da hatırlanabilmektedir.

Hukuk Sosyolojisi dersinin formatı, Hukuk Felsefesi dersinin içeriği ile çok benzer olsa da Hukuk Sosyolojisi dersi, Hukuk Felsefesi dersine göre daha somut içeriğe sahip bir derstir. Nitekim Hukuk Sosyolojisi dersinde yapılan tartışmalarda güncel birçok sorun incelenmiştir. Böylelikle Türk öğrenciler açısından PDÖ'nün Hukuk Sosyolojisi dersinde Hukuk Felsefesi dersine göre daha iyi uygulandığı ortaya çıkmıştır. Hukuk Sosyolojisi dersinde, sosyolojik teoriler Türkiye'deki birçok sorunu anlamada kullanılmıştır.

PDÖ'nün Hukuk Sosyolojisi dersinde kullanımını daha da geliştirmek için önümüzdeki dönemlerde gelecek yıl Hukuk Sosyolojisi dersinde somut problemler kullanılacaktır. Bu durum sistemin Hukuk Sosyolojisi dersinde Hukuk Felsefesi dersine göre daha sağlıklı bir biçimde işlenmesini sağlayacaktır.

İki yıl boyunca derslerimizde dersin işleniş yöntemi olarak PDÖ kullanılmıştır. Bu iki yıl boyunca öğrencilerin derse katılım konusunda pasif olmaları gibi sorunların üstesinden gelmeye çalıştık. Öğrencilerin pasifliği genelde kültürel olup bu durumu değiştirmek kolay olmamıştır. Bununla birlikte, öğrencilerin ders performanslarını takibe dayalı notlandırma sistemi, öğrencileri derse katılım konusunda cesaretlendirmektedir. Ayrıca öğrencinin performansını takibe dayalı sistemde öğrenciler klasik müfredata dayalı öğretim sistemine göre derse katılım konusunda daha fazla bilinçlenmektedir.

Ayrıca, söz konusu örnek uygulamalarda yakalanan başarı üniversitenin genelinde konuşulmaya başlanmıştır. Diğer fakültelerdeki hocalar PDÖ'yi benimseyerek bu modeli kendi verdikleri derslere adapte etmişlerdir. Öğrenme sürecinde PDÖ'nün etkileyciliği şaşırtıcı olmakta ve PDÖ'nün uygulanışının sonuçları, öğrenciler üzerinde hızlı bir biçimde belirgin hale gelmektedir.

PDÖ ve Hukuk Felsefesi ile İlgili Deneyim

Hukuk felsefesi ve hukuk sosyolojisi derslerinin öğrenciler tarafından genellikle sıkıcı dersler olarak görüldüğü bilinmektedir. Bu nedenle bu derslerde öğrenciler, genelde dersin konusuna dikkatlerini verememektedirler. Özellikle akademisyen dersi monoton bir biçimde anlatıyorsa ve dersin konusu olan teori anlaşılması zor olacak derecede soyut ise bu durumun ortaya çıkması doğaldır. Öğrencilerin derste öğrenilen bilgiyi içselleştirmeleri ve bilgiyi kavrama sürecinde yer alabilmeleri için öğrencilerin zihinlerini soruların cevaplarını araştırmaya yöneltecek biçimde tetiklemek gerekmektedir. Bu nedenle ben, derslerimde öğrenme hedefleri olarak adlandırılan soruları öğrencilere dersten önce veriyorum ve öğrencilerim de dersten önce bu sorular hakkında araştırmalar yapıp derse hazırlanırlar. Bu hazırlık süreci, öğrencilerin dersteki münazaralara verimli bir biçimde katılmaları için gereklidir.

Derse hazırlanma için önemli olan, hangi makalelerin veya kitapların okunduğundan ziyade öğrenme hedefleri olan soruların cevaplanmış olmasıdır. Başka bir deyişle, öğrencilerin derse hazırlanırken hangi kitapları veya hangi makaleleri okuyup okumadıkları esas mesele değildir. Ancak öğrencilerin, öğrenme hedefleri olan soruları cevaplayabilmeleri gerekmektedir. Öğrenciler, öğrenme hedefleri olan soruları düzgünce cevaplamaları kaydıyla istedikleri kaynakları kullanmakta serbesttirler.

Yöntemimizde PDÖ'nün önemli usurlardan biri derse hazırlanan öğrencilerin öğrenme hedeflerini belirlemesidir. Ayrıca PDÖ metoduyla öğrencileri derse katılımına göre notlandırma imkânım söz konusu olmaktadır. Notlandırma süreci üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda öğrencinin devamlılığına göre bir not verilmektedir. Bu kısım toplam notun üçte birini oluşturmaktadır. İkinci kısımda ise öğrencinin derste müzakereye ve münazaraya katılımına göre not verilmektedir. Bu kısım toplam notun üçte ikisini oluşturmaktadır. Derse katılımdan not almak için öğrencinin derste müzakereye yer alması yeterlidir. Müzakerenin kalitesini öğrencilerin müzakereye sağladıkları katkılar belirlemektedir. Bu durum, notlandırma aşamasının ve genel olarak PDÖ sürecinin önemli noktalarından birisidir. Öğrencilerin derse katılması ve derste sundukları katkılar, bilgileri kavrama sürecinde öğrencilere olumlu yönde etkide bulunacaktır. Örneğin, "Hugo Grotius kimdir?" sorusunu cevaplamak için öğrencilerin kısa bir araştırma yapması yeterli olmaktadır. Ancak bu konuda daha derine inerek "Hugo Grotius'un felsefi görüşü seküler midir ve seküler ise neden?" gibi sorular karşımıza çıkacaktır. Böylelikle bir süreç dahilinde argümanlar, cevaplarında herhangi bir kesinlik içermeksizin çeşitlenecektir. Bu nedenle de sorulara verilen cevaplar belirlenecek ve notlandırılacaktır. Ancak soruya verilen cevaplar, notlandırmada etkili olsa da tek kıstas değildir. Söylenen gerekçeler veya fikirler, literatürde geçen gerekçelerden veya fikirlerden farklı olabilir. Verilen cevaplarda mantıklı bir gerekçe olduğu müddetçe cevap ne olursa olsun notlandırmada göz önünde bulundurulacaktır.

Farklı bir ifadeyle söylenecek olursa ders sırasında önemli olan, sorunun tam doğru cevabının verilmesinden ziyade mantıklı gerekçeler içeren ve literatürde de karşılığı olan bir cevabın verilmesidir. Bu durum, sadece öğrencinin bilgiyi kavrama sürecini kolaylaştırmakla kalmayıp, öğrenciye akademik bilgileri özümseme konusunda cesaret vermekte ve özgüven kazandırmaktadır. Müzakere boyunca, bilgiyi kavrama veya düşünme sürecinin varlığı söz konusu olup, bu süreçler açıkça tüm PDÖ sürecinin çekirdeğini oluşturmaktadır. Bu nedenle öğrenciler, derste tartıştıkları konuları daha sonra da hatırlamaktadırlar. Bu durum; sadece derste verilen bilginin hatırlanması olarak kalmamaktadır, nitekim öğrenciler sorgulamayı, soru sormayı ve merak etmeyi hatırlamaktadır. Öğrencilerin notlandırılması da önem arz etmektedir; çünkü notlandırma sistemi, öğrencilerin ödevlerine ve derse hazır gelmelerine zemin hazırlamaktadır. Bu durum; öğrencileri teşvik etmenin önemli bir boyutudur.

Uygulamamızda dersteki müzakereye katılımı sağlamak amacıyla öğrencilerden biri, bir dersliğine rehber öğrenci olarak seçilir. Sözkonusu rehber öğrenci, müzakereyi sürdürmek ve yönetmekten sorumludur. Rehber öğrencinin öğrenme hedefleri olan soruların cevaplandırılması boyunca diğer öğrencilere kılavuzluk etme görevi ve münazarayı derinleştirerek canlandırma görevi çok önemlidir. PDÖ'ye göre derste akademisyenin rolü sınırlıdır. Ancak akademisyen, öğrencilerin müzakere konusunun dışına çıktığını veya müzakerenin yanlış bir biçimde yapıldığını düşünürse derse müdahale edebilmektedir.

PDÖ'nün hukuk felsefesi ve hukuk sosyolojisi derslerindeki benim de deneyimlemiş olduğum faydası, öğrenciler tarafından öğrenilen bilgilerin seviyesinin klasik eğitim sistemindekinden çok daha fazla olmasıdır. Bu sistemle öğrenciler dersin literatürü hakkında donanımlı olup konu hakkındaki kendi fikir ve görüşlerini geliştirebilmektedirler. Öğrenci, PDÖ ile öğrenilen bilgiyi hatırlamak yerine özümsemiş olmaktadır.

Uygulamamızda gözlemlediğimiz bir başka fayda da öğrencilerin dersin sınavına hazırlanmak için fazla vakit harcamamalarıdır. Öğrenciler, dersin işlenişi sırasında konulara yoğun bir biçimde çalışmış olduklarından sınav öncesinde bir iki saatlik bir çalışma ile dersin sınavına hazırlanmış olmaktadır.

Sonuç

Hukuk Fakültesi öğrencileri açısından bilgileri sadece öğrenmek yeterli değildir, ayrıca edinilen bilgilerin farklı hukuki durumlara nasıl uygulanacağını da öğrenilmesi gerekir. Küreselleşme nedeniyle hukuk dünyasında sorun dayalı yaklaşımlara ihtiyaç artmıştır. PDÖ, öğretmen merkezli öğrenme sisteminden öğrenci dayalı öğrenme sistemine geçişi sağlayarak son yıllarda artan öğrenme sistemi değişikliği ihtiyacını karşılamıştır. Öğrenci merkezli öğrenme sisteminde; sorunları belirleyen, araştırmaları yapan, çeşitli sorunlara hangi bilgilerin uygulanacağını tespit eden ve sorunlara bilgileri uygulayan öğrencilerdir.

İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi örneğinde yaptığımız uygulamalar ve elde ettiğimiz sonuçlar bize Türkiye Cumhuriyeti'ndeki eğitim ve öğretim kurumlarında bu tarz öğrenme modellerinin benimsenmesinin önemini göstermiştir. Ayrıca PDÖ'nün uygulanmasıyla öğrencilerin derse katılma konusundaki davranışları pasif olmaktan aktif olmaya doğru değişmiştir.

Öğrencilerde gözlenen bu gelişim ve değişimde PDÖ'nün uygulamasının sonucunda oluşmuştur. Özellikle soyut bilgilerin üretilmesinde, sistem öğrenme sürecine aktif katkı sağlamıştır. Ders içi uygulamalar ile öğrenciler bilgiyi nerede ve nasıl kullanacaklarına dair birikimlerle kalıcı ve kullanılabilir bir öğrenme deneyimine sahip olmuşlardır.

KAYNAKLAR

Barbara J. Duch, Susan E. Groh, and Deborah E. Allen, ‘Why Problem-Based Learning’, *The Power of Problem-Based Learning*, 2001, ss. 3–11.

Duch, Groh, and Allen, ‘Why Problem-Based Learning’; Savery, ‘Overview of Problem-Based Learning’.

Erik Driessen, Cees Van Der Vleuten, ‘Matching Student Assessment to Problem-Based Learning: Lessons from Experience in a Law Faculty’, *Studies in Continuing Education* 22, no. 2 (2000): 235–248.

G. T. Norman and Henk G. Schmidt, ‘The Psychological Basis of Problem-Based Learning: A Review of the Evidence’, *Academic Medicine* 67, no. 9 (1992): 557–565; John R. Savery and Thomas M. Duffy, ‘Problem Based Learning: An Instructional Model and Its Constructivist Framework’, *Educational Technology* 35, no. 5 (1995): 31–38.

John Dewey, *Experience and Education* (New York: Simon&Chuster, Touchstone edition, 1997).

John R. Savery and Thomas M. Duffy, ‘Problem Based Learning: An Instructional Model and Its Constructivist Framework’, *Educational Technology* 35, no. 5 (1995): 31–38.

John R. Savery, ‘Overview of Problem-Based Learning: Definitions and Distinctions’, *Essential Readings in Problem-Based Learning: Exploring and Extending the Legacy of Howard S. Barrows* 9 (2015): ss.10-12.

John Sweller, ‘Cognitive Load during Problem Solving: Effects on Learning’, *Cognitive Science* 12, no. 2 (1988): 259.

Julie Macfarlane and John Manwaring, ‘Reconciling Professional Legal Education with the Evolving (Trialless) Reality of Legal Practice’(2006)’, *Journal of Dispute Resolution* 1 (n.d.): 253;

Laeora Berkson, ‘Problem-Based Learning: Have the Expectations Been Met?.’, *Academic Medicine* 68, no. 10 (1993): S79–88.

Richard Rorty, ‘Universality and Truth’, *Rorty and His Critics*, 2000, ss. 1–30.